

WYNIKI WYBORÓW I REFERENDÓW NA ŚWIECIE

„Studia Wyborcze”, tom 23, 2017

WYNIKI WYBORÓW PREZYDENCKICH, PARLAMENTARNYCH I REFERENDÓW NA ŚWIECIE W OKRESIE OD 1 PAŹDZIERNIKA 2016 ROKU DO 31 MARCA 2017 ROKU

W okresie od 1 października 2016 roku do 31 marca 2017 roku na świecie zostało przeprowadzonych piętnaście bezpośrednich wyborów prezydenckich, dwadzieścia jeden wyborów parlamentarnych oraz dwanaście referendum ogólnokrajowych. Liczba wyborów, w stosunku do zestawienia za okres od 30 kwietnia 2016 roku do 30 października 2016 roku, była znacznie większa. Warto podkreślić, że analiza pytań referendalnych obecnego oraz ostatniego zestawienia wskazuje na coraz częstsze stosowanie tej instytucji w odniesieniu do materii konstytucyjnej. Z omawianego okresu to prawie połowa głosowań odnosiła się do nowelizacji konstytucji. Na szczególną uwagę zwraca uczynienie przedmiotem referendum problematyki wyborczej (Republika Bułgarii) oraz kwestii dotyczącej obywatelstwa dla wnuków imigrantów, problematyki podatkowej oraz energii jądrowej (Konfederacja Szwajcarska), jak również obowiązywania kwot relokacji imigrantów w Unii Europejskiej (Węgry).

W przypadku państw, w których odbyło się w omawianym okresie referendum, należy zauważyć pewną rysującą się, moim zdaniem, prawidłowość, a mianowicie sięganie do tej instytucji nie tylko w Konfederacji Szwajcarskiej, ale również w innych krajach, w których jest ona stosunkowo często wykorzystywana. Przykładowo: Republika Włosa, Węgry czy Republika Bułgarii.

Republika Włosa, gdzie wraz z uchwaleniem ustawy o referendum będącej warunkiem skuteczności art. 75 konstytucji konsekwentnie wzrastała częstotliwość stosowania i rola tego instrumentu w polityce włoskiej, osiągając swe apogeum w latach dziewięćdziesiątych. Do 2000 roku łącznie zostały zgłoszone 142 propozycje referendum, z tego 54 zostały poddane pod głosowanie. W zasadzie, z pominięciem częstotliwości wykorzystywania tej procedury w Konfederacji Szwajcarskiej, nie spotykana jest gdzie indziej taka skala jej stosowania.

Na Węgrzech, od 1989 roku, referendum odbyło się siedmiokrotnie, gdzie przedostatnie w 2003 roku dotyczyło przystąpienia Węgier do Unii Europejskiej i ratyfikacji traktatu ateńskiego, a ostatnie w 2008 roku dotyczyło zmian w systemie ubezpieczeń społecznych, edukacji oraz opłat za wizyty lekarskie.

Warto podkreślić, że obecnie na regulację ustawową instytucji referendum składają się dwa akty. Pierwszym aktem jest uchwalony w 1997 roku tzw. kodeks wyborczy, kompleksowo regulujący wszystkie kwestie proceduralne odnoszące się do wyborów i głosowań na szczeblu ogólnokrajowym, lokalnym oraz miejskim, obejmując również referendum. Drugim aktem odnoszącym się do demokracji bezpośredniej jest ustawa o referendum i inicjatywie ludowej uchwalona w 1998 r.

Obecnie obowiązująca konstytucja Republiki Bułgarii z 12 lipca 1991 roku została przyjęta nie w drodze referendum. Mimo iż w art. 1 ust. 2 konstytucji sformułowana jest zasada suwerenności narodu, przewidująca, że „cała władza w państwie pochodzi od narodu”, poprzedzając nawet zasadę demokracji przedstawicielskiej, to praktyczne wykorzystanie instrumentów demokracji bezpośredniej, a szczególnie referendum ogólnokrajowego, jest nad wyraz skromne. Ogólnie konstytucja z 1991 roku zawiera niewiele przepisów odnoszących się do instytucji referendum, które ma charakter wyłącznie fakultatywny, a jego przedmiotem mogą być sprawy mieszczące się w kompetencjach Zgromadzenia Narodowego, z wyjątkiem dokonywania zmian konstytucji, finansów publicznych, spraw leżących w kompetencji Wielkiego Zgromadzenia Narodowego oraz kompetencji Sądu Konstytucyjnego i sądów powszechnych. Zakres przedmiotowy instytucji referendum sugeruje, że obywatele sprawują władzę prawodawczą na równi z wybranym przez nich organem ustawodawczym, jako że do przedmiotem referendum mogą być wszystkie kwestie, które należą do kompetencji tego organu. Obecnie, dzięki tak skonstruowanej ustawie referendalnej uchwalonej w 1996 roku, obywatele Republiki Bułgarii są właściwie pozbawieni możliwości realnego oddziaływania w sposób bezpośredni na sprawy swojego państwa.

Należy zatem stwierdzić, że zaangażowanie społeczeństwa w kształtowanie decyzji w sprawach istotnych dla funkcjonowania państwa jest widoczne. Jeśli chodzi o partycypację wyborczą obywateli, w przeciwieństwie do Republiki Kolumbii (37%), czy Grenady (32,50%), w pozostałych państwach była ona podczas referendum o wiele wyższa (Republika Górskiego Karabachu – 76,51%; Republika Ekwadoru – 81,64; Republika Włoch – 65%; Republika Bułgarii – 50,81%). To jednak, biorąc pod uwagę częstotliwość głosowań przeprowadzanych we wszystkich państwach, w Konfederacji Szwajcarskiej świadomość swoich praw, obowiązków, ale i problemów przed którymi stoi państwo, aktywność, zaangażowanie w ich rozwiązywanie, kształtowanie polityki państwa, jego funkcjonowanie, są duże. Świadczą o tym przeprowadzone w analizowanym okresie dwa referenda, których odstęp czasowy kształtuje się na poziomie niespełna trzech miesięcy (27.11.2016 r. i 12.02.2017 r.).

W przypadku wyborów prezydenckich szczególne zainteresowanie, burzliwe dyskusje na arenie międzynarodowej, wzbudziły wybory prezydenckie w Stanach Zjednoczonych Ameryki, które odbyły się 8 marca 2016 r. Były to pięćdziesiąte ósme wybory prezydenckie, w wyniku których został wyłoniony 45.

prezydent Stanów Zjednoczonych Ameryki. Spośród dwóch głównych partii politycznych o najwyższy urząd w państwie zmierzali się kandydatka demokracji i była sekretarz stanu Hillary Clinton, żona byłego prezydenta, republikanin, miliarder Donald Trump oraz kandydaci mniejszych partii, m.in. były gubernator stanu Nowy Meksyk Gary Johnson z ramienia Partii Libertariańskiej oraz lekarka Jill Stein z ramienia Partii Zielonych. Warto podkreślić, że były to pierwsze w historii Stanów Zjednoczonych Ameryki wybory prezydenckie, w których kobieta ubiegała się o stanowisko prezydenta jako kandydatka jednej z dwóch głównych sił politycznych w tym państwie. Ponadto były to również piąte wybory w historii Stanów Zjednoczonych Ameryki, w których zwycięzca wyborów przegrał w głosowaniu powszechnym, ale wygrał w głosowaniu elektorckim.

Odnotować wreszcie należy, że w przypadku wyborów parlamentarnych na szczególną uwagę zasługują wybory w Republice Czarnogóry, gdzie zarządzane przez Prezydenta Filipa Vujanovica wybory zostały zorganizowane w kontekście głębokich podziałów opinii publicznej w sprawie przystąpienia Republiki Czarnogóry do NATO i tym samym krytyki rządu premiera Milo Djukanovicia. Mianowicie w grudniu 2015 roku Republika Czarnogóry dostała zaproszenie do przystąpienia do Sojuszu Północnoatlantyckiego, a w maju tego roku ministrowie spraw zagranicznych państw NATO podpisali protokół o jej przystąpieniu. Należy jednak podkreślić, że nastąpi ono po ratyfikacji dokumentu przez wszystkie państwa Sojuszu. Ponadto Republika prowadzi również rozmowy akcesyjne z Unią Europejską. Obie organizacje międzynarodowe wymagają jednak od Czarnogóry zdecydowanej walki z korupcją i wykazania, że proces wyborczy w tym kraju jest transparentny i uczciwy. Niestety rząd premiera był krytykowany zarówno przez opozycję w Republice, jak i Unię Europejską za domniemane oszustwa wyborcze i nadużycia władzy, w tym wykorzystanie państwowych funduszy dla celów kampanii wyborczej rządzącej partii. W związku z tym w maju 2016 roku parlament zgodził się na przekazanie partiom opozycyjnym kontroli nad resortami finansów, pracy, spraw wewnętrznych, a także instytucjami państwowymi, jak urząd podatkowy, żeby zademonstrować wolę transparentności w kwestii finansów. Stąd też wybory październikowe poddane były bezprecedensowej kontroli procesu wyborczego w kraju.

W Republice Czeskiej miały miejsce w drugiej turze 14–15 października 2016 roku dwudniowe przedterminowe wybory do najniższej izby parlamentu – Izby Poselskiej. Wzięło w nich udział tylko w pierwszej turze – 33,17% wyborców, natomiast w II turze – 15,38% wyborców, którzy mogli zagłosować osobiście w lokalu wyborczym w piątek do godz. 22.00, a w sobotę w godz. 8.00–14.00. Warto podkreślić, że jedna trzecia spośród 81 senatorów jest wymieniana co dwa lata, a kadencja senatora trwa 6-letnia i są oni wybierani w jednomandatowych okręgach wyborczych w systemie dwóch rund.

Magdalena Wrzalik

współpraca **Zuzanna Kowalczyk**

WYBORY PREZYDENCCKIE				
Data	Państwo	Wynik		Frekwencja w %
		zwycięzca	poparcie w %	
02.10.2016	Republika Zielonego Przylądka	Jorge Carlos Fonseca (Movement for Democracy)	74,08	35,47
01.11.2016	Republika Palau	Tommy E. Remengesau, Jr. (niezależny)	51,28	63
06.11.2016	Republika Nikaragui	Daniel Ortega Saavedra (Sandinista National Liberation Front)	72,44	brak danych*
08.11.2016	Stany Zjednoczone Ameryki ¹²	Donald Trump ² (Republican)	46,10	54,77
13.11.2016	Republika Bułgarii	Rumen Radev ³ (niezależny)	59,37	50,44
30.11.2016	Republika Moldawii ⁴	Igor Dodon (Party of Socialists of the Republic of Moldova)	52,11	53,45
20.11.2016	Republika Haiti ⁵	Jovenel Moise ⁶ (Haitian Tèt Kale Party/Parti Haïtien Tèt Kale)	55,60	18
01.12.2016	Republika Gambii	Adam Barrow (Coalition 2016)	43,29	59
04.12.2016 ⁷	Republika Austrii	Alexander Van der Bellen ⁸ (niezależny)	50,3	72,70
04.12.2016	Republika Uzbekistanu	Shavkat Mirziyoyev (Liberal Democratic)	88,61	86
07.12.2016	Republika Ghany	Nana Addo Dankwa Akufo-Addo (New Patriotic)	53,85	68
12.02.2017	Republika Turkmenistanu	Gurbanguly Berdimuhammedov (Democratic Party)	97,67	b.d.
12.02.2017 ⁹	Niemcy	Frank-Walter Steinmeier ¹⁰ (Sozialdemokratische Partei Deutschlands, SPD)	b.d.	b.d. ¹¹
19.02.2017	Republika Ekwadoru	Lenin Moreno (PAIS Alliance)	39,36	74
20.03.2017	Demokratyczna Republika Timoru Wschodniego	Francisco Guterres (Fretlin)	57,10	70

WYBORY PARLAMENTARNE					
Data	Państwo	Wynik			Frekwencja w %
		zwycięzca	poparcie w %	mandaty	
07.10.2016	Królestwo Maroka Majlis Al-Nuwab (Chamber of Representatives) (Izba Reprezentantów) 395 mandatów	Justice and Development Party Authenticity and Modernity Party Istiqlal Party National Rally of Independents Popular Movement Socialist Union of Popular Forces Party of Progress and Socialism Constitutional Union Federation of the Democratic Left Democratic and Social Movement Inne	27 12 15 13 8 9 5 b.d. b.d. b.d. b.d.	125 102 46 37 27 20 12 19 2 3 2	43
14-15.10.2016 ¹²	Republika Czeska Senát Parlamentu České Republiky (Senate) (Senat) 81 mandatów ¹³	ANO 2011 Czech Social Democratic Party Civic Democratic Party KDU-ČSL inne	I tura/II tura 17,18/21,71 14,62/13,12 11,71/10,03 8,48/18,50 b.d.	7 25 9 14 26	I tura/II tura 33,17/15,38
16.10.2016 ¹⁴	Republika Czarnogóry Skupština Crne Gore (Montenegrin Assmbley) (Parlament Czarnogóry) 81 mandatów	Democratic Party of Socialists Democratic Front Key Coalition Democratic Montenegro Inne	41,42 20,27 11,06 9,99	36 18 9 8 10	74,41

Data	Państwo	Wynik			Frekwencja w %
		zwycięzca	poparcie w %	mandaty	
9.10.2016 23.10.2016 ¹⁵	Republika Litewska Seimas ¹⁶ (Parlament) (Sejm Republiki Litewskiej) 141 mandatów	Okręgi jednomandatowe	22,45	35	49,90/38
		Lithuanian Peasant and Greens Union Homeland Union – Lithuanian Christian Democrats Social Democratic Party of Lithuania Liberal Movement Independents Order and Justice Labor Party Inne	22,63	11 4 6 4 3 2 3	
		Electoral action of Lithuanian Poles in Lithuania -Christian Families Alliance	b.d.	3	
		Okręgi wielomandatowe		20 19 13	
		Homeland Union – Lithuanian Christian Democrats Lithuanian Peasant and Greens Union Social Democratic Party of Lithuania Liberal Movement	21,66 21,55 14,43 9,04	8 5 5 0	
		Electoral Action of Lithuanian Poles Order and Justice Independents	5,49 5,33 b.d.		
29.10.2016	Republika Islandii Althing Alþingi Íslendinga (Icelandic Parliament) (Parlament) 63 mandaty	Independence Party Left-Green Movement Pirate Party of Iceland/ Píratar	29 15,90 14,50	21 10 10	79,19
		Progressive Party Regeneration Social Democratic Alliance Inne	11,50 10,50 5,70 b.d.	8 7 4 3	

30.10.2016 ¹⁷	<p>Gruzja Sakartvelos Parlamenti საქართველოს პარლამენტი (Georgian Parliament) (Parliament) 150 mandatów¹⁸</p>	<p>Okreği jednomandatowe: Georgian Dream – Democratic Georgia Industry Will Save Georgia-Our Fatherland Independents Okreği proporcjonalne: Georgian Dream – Democratic Georgia United National Movement Davit Tarkhan-Mouravi, Irma Inashvili – Alliance of Patriots of Georgia, United Opposition</p>	<p>48,68 0,78 b.d. 27,11 5,01 b.d.</p>	<p>71 1 1 44 27 6</p>	52
06.11.2016	<p>Republika Nikaragui Asemblea National (National Assembly) (Zgromadzenie Narodowe) 92 mandaty¹⁹</p>	<p>Sandinista National Liberation Front Liberal Constitutional Party Independent Liberal Party Nicaraguan Liberal Alliance Conservative Party of Nicaragua Alliance for the Republic Special members YATAMA</p>	<p>65,86 15,30 6,71 5,70 4,39 2,04 b.d. b.d.</p>	<p>70 13 2 2 1 1 1 2</p>	b.d.
08.11.2016	<p>Wolno Stowarzyszone Państwo Portoryko Camara de Representantes (House of Representatives) (Izba Reprezentantów) 51 mandatów Senado (Senate) (Senat) 27 (plus 3) mandatów</p>	<p>Izba Reprezentantów New Progressive Party Popular Democratic Party Puerto Rican Independence Party Senat New Progressive Party Popular Democratic Party Independent Puerto Rican Independence Party</p>	<p>50,30 43,20 4,80 b.d. b.d.</p>	<p>34 16 1 21 7 1 1</p>	51

Data	Państwo	Wynik			Frekwencja w %
		zwycięzca	poparcie w %	mandaty	
08.11.2016	Stany Zjednoczone Ameryki House of Representatives (Izba Reprezentantów) 435 mandatów Senate (Senat) 100 mandatów	Izba Reprezentantów Republican Party Democratic Party Senat Republican Party Democratic Party Niezależni	49,13 48,03 48,33 48,04 3,63	241 194 52 46 2	b.d.
20.11.2016	Republika San Marino Consiglio Grande e Generale (Wielka Rada Generalna) 60 mandatów ²⁰	Koalicje: San Marino First Adesso.sm Democracy in Motion	42 57,9 b.d.	16 35 9	50,1
26.11.2016	Państwo Kuwejt National Assembly (Zgromadzenie Narodowe) 50 mandatów	Niezależni	100	50	70
07.12.2016	Republika Ghany Parliament (Parlament) 275 mandatów	New Patriotic Party National Democratic Congress	b.d.	171 104	68,62
11.12.2016 (wybory przedterminowe)	Republika Macedonii Sobranie Собрание на Република Македонија (Assembly) (Zgromadzenie Republiki Macedonii) 123 mandaty ²¹	Internal Macedonian Revolutionary Organization -Democratic Party for Macedonian National Unity (VMRO-ДРМНЕ) and Liberal Party (LP) Alliance Social Democratic Union of Macedonia Coalition led by the Democratic Union for Integration BESA Movement Democratic Party of Albanians Alliance of Albanians	39,39 37,87 7,52 5,01 3,04 2,68	51 49 10 5 2 3	66,79

15.12.2016 ²²	<p>Rumunia Camera Deputaţilor (Romanian Chamber of Deputies) (Izba Deputativilor) 330 mandatów Senate (Senat) 137 mandatów</p>	<p>Izba Deputativilor Social Democratic Party National Liberal Party Save Romania Union Democratic Union of Hungarians in Romania Alliance of Liberals and Democrats People's Movement Party Inne Senat Social Democratic Party National Liberal Party Save Romania Union Democratic Union of Hungarians in Romania Alliance of Liberals and Democrats People's Movement Party</p>	<p>45,48 20,04 8,87 6,19 5,62 5,32 45,68 20,42 8,92 6,24 6,01 5,65</p>	<p>154 69 30 21 20 18 17 67 30 13 9 9 8</p>	38
18.12.2016	<p>Republika Wybrzeża Kości Słoniowej Assemble Nationale (National Assembly) (Zgromadzenie Narodowe) 255 mandatów</p>	<p>Rally of Houphouëtists for Democracy and Peace Niezależni Ivorian Popular Front (FPI) Union for Democracy and Peace in Cote d'Ivoire Union for Cote d'Ivoire</p>	<p>50,26 38,50 5,83 2,99 1,03</p>	<p>167 76 3 6 3</p>	32
05.02.2017	<p>Księstwo Liechtensteinu Landtag des Fürstentums Liechtenstein (Parliament) (Parliament) 25 mandatów</p>	<p>Progressive Citizens' Party Patriotic Union Niezależni Free List</p>	<p>35,20 33,70 18,40 12,60</p>	<p>9 8 5 3</p>	75

Data	Państwo	Wynik			Frekwencja w %
		zwycięzca	poparcie w %	mandaty	
19.02.2017	Republika Ekwadoru Congreso Nacional (National Congress) (National Assembly) (Kongres Narodowy) 137 mandatów	Movimiento Alianza País Creating Opportunities Movement Social Christian Party Fuerza Ecuador Party of the Democratic Left January 21 Patriotic Society Party Pachakutik Plurinational Unity Movement – New Country Inne	39,07 20,06 15,90 4,75 3,77 2,94 2,67 b.d.	74 34 15 1 4 2 4 3	64
02.03.2017	Irlandia Północna Tionól Thuaisceart Eireann (Northern Ireland Assembly) (Zgromadzenie Irlandii Północnej) 90 mandatów	Democratic Unionist Party Sinn Féin Ulster Unionist Party Social Democratic and Labour Party Alliance Party of Northern Ireland Traditional Unionist Voice Green Party People Before Profit Alliance Independent Niezależni	28,10 27,90 12,90 11,90 9,10 2,60 2,30 1,80	28 27 10 12 8 1 2 1 1	64
07.03.2017	Sfederowane Stany Mikronezji Congress of the Federated States of Micronesia (Kongres Sfederowanych Stanów Mikronezji) 10 mandatów		100	10	b.d.

15.03.2017	<p>Królestwo Niderlandów Tweede Kamer (Dutch Second Chamber) (Izba Nizsza Stanów Generalnych) 150 mandatów</p>	<p>People's Party for Freedom and Democracy Party for Freedom Christian Democratic Appeal Democrats 66 The Greens Socialist Party Labour Party Christian Union Party Party for the Animals 50PLUS Reformed Political Party Denk Forum for Democracy</p>	<p>21,30 13,10 12,40 12,20 9,10 9,10 5,70 3,40 3,20 3,10 2,10 2,10 1,80</p>	<p>33 20 19 19 14 14 9 5 5 4 3 3 2</p>	82
26.03.2017	<p>Republika Bułgarii Народно събрание Narodno Sybranie (National Assembly) (Zgromadzenie Narodowe) 240 mandatów</p>	<p>Citizens for European Development of Bulgaria BSP for Bulgaria United Patriots Movement for Rights and Freedoms (DPS) Will</p>	<p>32,66 27,19 9,07 8,99 4,15</p>	<p>95 80 27 26 12</p>	54,07

REFERENDA OGÓLNOKRAJOWE					
Data	Państwo	Przedmiot rozstrzygnięcia	Wynik		Frekwencja w %
			za	przeciw	
02.10.2016	Republika Kolumbii	Czy jesteś za wejściem w życie porozumienia pokojowego? ²³	49,78	50,21	37
02.10.2016	Węgry	Czy chcesz zezwolić na to, aby Unia Europejska mogła nakazywać obywatelom węgierskim na terytorium Węgier bez zgody Zgromadzenia Narodowego?	1,64	98,28	41,32
30.10.2016	Republika Wybrzeża Kości Słoniowej	Czy jesteś za wprowadzeniem zmian w Konstytucji?	93,42	6,58	42
06.11.2016	Republika Bułgarii	1. Czy jesteś za zmianą obecnej ordynacji wyborczej z proporcjonalnej na większościową? 2. Czy jesteś za wprowadzeniem obowiązku udziału w wyborach? 3. Czy jesteś za wprowadzeniem bezpośredniego wyboru regionalnych szefów sił bezpieczeństwa?	73,80 63,48 74,02	16,47 26,63 15,40	50,81
24.11.2016	Grenada	1. Czy jesteś za rozszerzeniem kompetencji Karaibskiego Trybunału Sprawiedliwości do kompetencji sądu apelacyjnego? 2. Czy jesteś za wprowadzeniem Komisji Wyborczej i Granic? 3. Czy jesteś za zmianami w prawie wyborczym? 4. Czy jesteś za wprowadzeniem kalendarza wyborczego? 5. Czy jesteś za zmianą oficjalnej nazwy państwa? 6. Czy jesteś za rozbudowaniem podstawowych praw i wolności? 7. Czy jesteś za zmniejszeniem kadencji premiera do 3?	43,27 40,32 28,22 32,78 43,71 23,62 26,07	56,73 59,68 71,78 67,22 56,29 76,38 73,93	32,50
27.11.2016	Konfederacja Szwajcarska	Czy popierasz wycofanie się z programu dotyczącego energii jądrowej?	45,80	54,20	45,0
11.12.2016 ²⁴	Republika Kirgiska	Czy jesteś za wprowadzeniem zmian w Konstytucji? ²⁵	79,59	15,40	42
04.12.2016	Republika Włoska	Czy jesteś za wprowadzeniem zmian w Konstytucji? ²⁶	40,88	59,12	65

12.02.2017	Konfederacja Szwajcarska	1. Czy jesteś za uproszczeniem procedury uzyskania obywatelstwa przez wnuków imigrantów? 2. Czy jesteś za wprowadzeniem zmian w przepisach podatkowych dot. zniesienia przywilejów podatkowych dla holdingów, które większość zysku wypracowują za granicą, w zamian za inne ulgi podatkowe dla tych firm?	60,4 40,9	39,2 59,1	46,4 45,2
19.02.2017	Republika Ekwadoru	Czy jesteś za wprowadzeniem zakazu przechowywania kapitałów w państwach należących do tzw. „tax haven” ²⁷	55,11	44,89	81,64
20.02.2017	Republika Górskiego Karabachu	Czy jesteś za wprowadzeniem zmian w Konstytucji? ²⁸	90,05	9,95	76,51
07.03.2017	Sfederowane Stany Mikronezji	Czy jesteś za wprowadzeniem zmian w Konstytucji? ²⁹	61 (Chuuk) 85 (Kosrae) 70,21 (Pohnpei) 52 (Yap)	39 15 30 48	Brak danych

ŹRÓDŁA

en.wikipedia.org/wiki/Electoral_calendar
www.electionworld.org
www.electionguide.org
www.e-polityka.pl
www.bbc.co.uk
www.cnn.com
www.ark.ac.uk/elections

www.electoralgeography
www.africanelection.tripod.com
www.rulers.org
www.idea.int/vt
www.ipu.org.pl
www.psephos.adam-carr.net

* Brak danych – dalej b.d.

¹ Były to pięćdziesiąte ósme wybory prezydenckie, które odbyły się 8.11.2016 r., w wyniku których wyłoniony został 45. prezydent Stanów Zjednoczonych Ameryki. Spośród dwóch głównych partii politycznych o najwyższy urząd w Stanach Zjednoczonych Ameryki zmierzili się kandydatka demokratów i była sekretarz stanu Hillary Clinton, żona byłego prezydenta, republikanin, miliarder Donald Trump oraz kandydatki mniejszych partii, m.in. były gubernator stanu Nowy Meksyk Gary Johnson z ramienia Partii Libertarijskiej oraz lekarzka Jill Stein z ramienia Partii Zielonych. Były to pierwsze w historii USA wybory prezydenckie, w których kobieta ubiegała się o stanowisko prezydenta jako kandydatka jednej z dwóch głównych sił politycznych w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Były to również piąte wybory w historii Stanów Zjednoczonych Ameryki, w których zwycięzca wyborów przegrał w głosowaniu powszechnym, ale wygrał w głosowaniu elektorskim.

² Zgodnie z artykułem drugim Konstytucji Stanów Zjednoczonych Ameryki prezydentem Stanów Zjednoczonych Ameryki może być amerykański obywatel mający co najmniej 35 lat, urodzony na terenie Stanów Zjednoczonych Ameryki i mieszkający na terenie Stanów Zjednoczonych Ameryki przez co najmniej 14 lat. Urzędujący prezydent, demokraci Barack Obama, zgodnie z 22. poprawką do Konstytucji nie mógł ubiegać się o reelekcję. Jego kadencja wygasła 20 stycznia 2017 o godzinie 12:00 czasu wschodniego.

³ Podczas wyborów w I turze (06.11.2016 r.) uzyskał 25,44% poparcia. Frekwencja wyniosła w I turze 56,28%.

⁴ Podczas wyborów w I turze (13.11.2016 r.) zdobył 47,98% poparcia, a frekwencja 49,18%.

⁵ Wybory miały odbyć się w październiku, ale zostały przesunięte z powodu ogromnych szkód, które wyrządził huragan Matthew.

⁶ Poprzednim prezydentem był Michel Martelly, który zrezygnował w lutym i na jego miejsce nie został wybrany następca. Tymczasowym prezydentem był Jocelerme Privert, któremu funkcję tę powierzył Senat.

⁷ 22 maja 2016 r. miała odbyć się II tura wyborów.

⁸ I turę z wynikiem 35,1% wygrał Norbert Hofer reprezentujący Wolnościową Partię Austrii przed niezależnym kandydatem Alexandrem Van der Bellenem (21,3%). Frekwencja wyborcza wyniosła 68,5%. 8 czerwca 2016 do austriackiego Trybunału Konstytucyjnego wpłynął wniosek zaskarżający wyniki drugiej tury wyborów prezydenckich. Dokument został przesłany przez przewodniczącego Wolnościowej Partii Austrii Heinsa-Christiana Strache. Zdaniem przewodniczącego FPÖ do nieprawidłowości miało dojść w ponad 90 okręgach (na 117), z czego w 82 wstępne sortowanie kart odbywało się przed pojawieniem się komisji w lokalach wyborczych. Ponadto wskazano m.in. na rozsyłanie w niektórych okręgach kopert na głosy w niewłaściwych kolorach czy też głosowanie osób poniżej 16. roku lub bez austriackiego obywatelstwa. Do nieścisłości doszło w trakcie liczenia głosów uzyskanych w głosowaniu korespondencyjnych. 1.07.2016 Trybunał Konstytucyjny rozstrzygnięciem W I 6/2016 unieważnił drugą turę wyborów prezydenckich. Zgodnie z konstytucją do czasu przeprowadzenia nowych wyborów władzę prezydencką pełnić powinno trzech przewodniczących Rady Narodowej. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego wybory odbyły się bez oszustw oraz manipulacji, niemniej skala potwierdzonych nieprawidłowości (np. otwieranie kopert z kartami wyborczymi przed przybyciem komisji do lokalu wyborczego czy też zliczanie głosów przez osoby nieupoważnione) mogły mieć wpływ na wynik głosowania. Powtórzona druga tura wyborów prezydenckich miała się odbyć 2 października 2016, ale przesunięto ją na 4 grudnia 2016 r.

⁹ Urzędujący prezydent Joachim Gauck, ze względu na swój wiek, w czerwcu 2016 zapowiedział, że nie będzie się ubiegać o reelekcję.

¹⁰ Zgromadzenie Federalne wybrało go na 12. prezydenta.

¹¹ Został poparty przez 931 z 1253 obecnych elektorów.

¹² I tura wyborów odbyła się 7–8.10.2016 r.

¹³ Rządząca koalicja Czeska Partia Socjaldemokratyczna (CSSD), ANO 2011, Unia Chrześcijańska i Demokratyczna – Czechosłowacka Partia Ludowa (KDU-CSL) zachowała większość w Senacie. Największy sukces odniosła Unia Chrześcijańska i Demokratyczna – Czechosłowacka Partia Ludowa zdobywając 6 mandatów przy 2 opuszczonych, natomiast Czeska Partia Socjaldemokratyczna poniosła największe straty, utrzymując tylko dwa z dwunastu miejsc do reelekcji. ANO 2011 wygrał pierwszą rundę w 14 z 27 okręgów, ale ostatecznie tylko trzech kandydaci zostali wybrani w II turze

¹⁴ W wyniku ostatnich wyborów z października 2012 roku Milo Djukanović został premierem po raz szósty od 1990 roku.

¹⁵ I tura wyborów odbyła się 9.10.2016 r.

¹⁶ Zgodnie z obowiązującą na Litwie ordynacją wyborczą wybieranych jest 70 miejsc w parlamencie z list w okręgach wielomandatowych (wybory proporcjonalne), a 71 – w okręgach jednomandatowych. Wybory przewidują też drugą turę w okręgach jednomandatowych, jeśli żaden z kandydatów nie uzyska ponad 50% głosów.

¹⁷ I tura wyborów odbyła się 08.10.2016 r.

¹⁸ Gruzini wybierają 150 posłów do Parlamentu: 77 w głosowaniu proporcjonalnym i 73 w okręgach jednomandatowych.

¹⁹ Siedemdziesięciu deputowanych pochodzi z wyborów przeprowadzanych w siedemnastu wielomandatowych okręgach wyborczych. Kolejnych dwadzieścia mandatów obsadzanych jest w istniejącym równoległe okręgu obejmującym cały kraj. Oprócz tego, członkiem Zgromadzenia z urzędu jest poprzedni prezydent Nikaragui (zajmujący to stanowisko bezpośrednio przed obecną głową państwa), a także polityk, który w ostatnich wyborach prezydenckich uplasował się na drugim miejscu.

²⁰ Większość co najmniej 35 mandatów przydzielana jest wygrywającej koalicji partii, która uzyska absolutną większość głosów w pierwszej albo w ostatecznej drugiej rundzie wyborów. Pozostałe mandaty są przydzielane partiom zgodnie z metodą D'Hondta. Wprowadzony został również 3,5% próg wyborczy

²¹ Wybory odbywają się w sześciu okręgach wyborczych, w każdym z nich wyłanianych jest 20 deputowanych. Stosuje się ordynację proporcjonalną i listy zamknięte (bez możliwości wskazania przez wyborcę preferowanego kandydata na liście). Głosy są przeliczane na mandaty przy pomocy metody d'Hondta. Kandydaci tej samej płci nie mogą stanowić więcej niż 70% osób na żadnej z list wyborczych. W tej kadencji obsadzono 120 miejsc.

²² Zmieniona ordynacja wyborcza zmniejszyła liczbę posłów i senatorów w stosunku do poprzednich wyborów. Przewidywała wybór 330 członków Izby Deputowanych (w tym 18 przedstawicieli mniejszości narodowych i 6 przedstawicieli diaspory) oraz 136 członków Senatu (w tym 2 przedstawicieli diaspory). W wyborach nie obsadzono 1 mandatu dla mniejszości narodowych (komisja wyborcza nie zarejestrowała kandydata reprezentującego Turków i Tatarów ugrupowania UDTTMR)

²³ Porozumienie, którego dotyczyło referendum w Republice Kolumbii, miało zakończyć trwający od 52 lat konflikt między rządem a rebeliantami z Rewolucyjnych Sił Zbrojnych Kolumbii (FARC).

²⁴ Dziewiąte referendum przeprowadzone w historii Republiki Kirgiskiej.

²⁵ W referendum głosowano nad zmianami w 30 artykułach przyjętej w 2010 r. konstytucji, ograniczającymi prerogatywy głowy państwa na rzecz premiera przy jednoczesnym wzmocnieniu obu tych organów władzy wykonawczej kosztem władzy ustawodawczej i sądowniczej, znoszącymi konstytucyjny obowiązek wykonywania przez sądy postanowień międzynarodowych organów zajmujących się obroną praw człowieka, zakazującymi konstytucyjnie homoseksualnych i umozliwiającyymi premierowi mianować czy dymisjonować członków rządu bez zgody prezydenta i parlamentu.

²⁶ Zmiany miały by dotyczyć przede wszystkim reformy składu i uprawnień Senatu. Konsultacje w sprawie kluczowej reformy były najpoważniejszym testem politycznym dla rządu Renziego, który za swój priorytet uznał usprawnienie funkcjonowania państwa, uproszczenie procesu legislacyjnego i znaczne obcięcie kosztów polityki. Rządowa ustawa została wcześniej przyjęta przez parlament, a ponieważ dotyczy poprawek do konstytucji, wymagała zatwierdzenia w referendum. Zgodnie z reformą w nowym Senacie miało zasiadać 95 osób; 21 burmistrzów miast i 74 radnych – senatorów, wyznaczanych przez rady poszczególnych regionów jako ich delegaci. Jako potencjalnych kandydatów do Senatu mogą ich wskazywać wyborcy podczas wyborów samorządowych. Zredukowane zostałyby polityczne kompetencje Senatu, który nie głosowałby już nad wotum zaufania i nieufności dla rządu Izba wyższa stałaby się głównie instytucjonalnym łącznikiem między państwem, regionami i lokalną administracją. Drugą osobą w państwie zostałby w wyniku reformy przewodniczący Izby Deputowanych, a nie, jak teraz, szef Senatu. Ponadto zaproponowano nowy podział kompetencji między państwem a regionami. Władzom centralnym przywrócono by te dotyczące energii, infrastruktury i obrony ewwilnej.

²⁷ Referendum konstytucyjne, którego zmiana miałaby dotyczyć wprowadzenia zakazu lokowania kapitałów w państwach należących do tzw. „rajów podatkowych”, „oaz podatkowych”, tzw. „tax haven”. Termin ten używany jest w odniesieniu do państw, którego przepisy podatkowe są wyjątkowo łagodne dla obcokrajowców i kapitału zagranicznego. Celem rajów podatkowych jest przyciągnięcie kapitału osób bądź firm poza miejsce wykonywania działalności ekonomicznej. Raje podatkowe są wykorzystywane przez przedsiębiorców do transferowania zysków i unikania płacenia podatków w krajach macierzystych.

²⁸ Zmiany miały dot. wprowadzenia oficjalnej nazwy kraju „Artsakh Republic”, likwidacji urzędu premiera oraz rozszerzenia uprawnień *Prime Minister* w zakresie podejmowanych decyzji w sprawach bezpieczeństwa kraju.

²⁹ Proponowane zmiany dotyczyły tylko stanów – Chuuk, Kosrae, Pohnpei, Yap i wiązały się z wprowadzeniem podwójnego obywatelstwa.